

משה קיבל תורה מסיני –

כיצד נמסרו תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

מסכת גיטין דף ס' עמוק א'

א"ר יוחנן משום רבי בנאה תורה מגילה מגילה ניתנה שנא (תהלים מ, ח) אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי ר"ש בן לקיש אומר תורה חתומה ניתנה שנאמר (דברים לא, כו) לקוח את ספר התורה הזאת ואיך נמי הכתיב לקוח ההוא לבתר דאידיבק ואיך נמי הכתיב במגילת ספר כתוב עלי ההוא דכל התורה כולה איקרי מגילה דכתיב (זכריה ה, ב) ויאמר אלי מה אתה רואה ואומר אני רואה מגילה עפה אי נמי לכדרכי לוי דאמר רבי לוי שמנה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן אלו הן פרשת כהנים ופרשת לויים ופרשת טמאים ופרשת שילוח טמאים ופרשת אחרי מות ופרשת שתוי יין ופרשת נרות ופרשת פרה אדומה.

רש"י

מגילה מגילה ניתנה - כשנאמרה פרשה למשה היה כותבה ולבסוף מ' שנה כשנגמרו כל הפרשיות חיברן בגידין ותפרן: **חתומה ניתנה** - לא נכתבה עד סוף מ' לאחר שנאמרו כל הפרשיות כולן והנאמרות לו בשנה ראשונה ושניה היו סדורות לו על פה עד שכתבן:

אז אמרתי - כך אמר דוד אז אמרתי כשערערו עלי שאלו ודואג לפוסלני מלבא בקהל והועד בבית המדרש עמוני ולא עמונית כדאמרינן ביבמות (דף עז.):

הנה באתי - עכשיו באתי לכלל:

כתוב עלי - מאז ניתנה התורה; הוזכרתי בה ואת שתי בנותיך הנמצאות (בראשית יט) בזכות דוד שעתיד לצאת מרות המואביה ונעמה העמונית אמו של רחבעם כתיב הכא הנמצאות וכתוב התם (תהלים פט) מצאתי דוד עבדי אלמא מגילה איקרי משום דמתחילה נכתבה מגילתו בראשית והדר מגילת נח והדר מגילת אברהם והיינו דקאמר במגילת אברהם כתוב עלי:

חתומה - גמורה ומסויימה ושלימה:

תוספות

תורה חתומה ניתנה. תימה דכתיב (שמות כד) ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ופרש"י בפי' חומש דהיינו מבראשית ועד כאן ונראה לפרש דלא קאמר חתומה ניתנה שלא נכתבה עד לבסוף אלא שעל הסדר נכתבה דיש פרשיות שנאמרו תחילה לפני אותם הכתובים לפנייהם ולא נכתבה עד שנאמר לו אותה שכתובה לפנייהם וכתב זאת אחריה ועל זה מייתי מדרכי לוי שאותם לא נאמרו על הסדר והיה יכול להוכיח זה מכמה מקראות דאין מוקדם ומאוחר בתורה אלא הואיל ומשכח דרכי לוי מייתי לה ור"ת גריס א"ר לוי מילתא באפי נפשה:

רמב"ם – הקדמה למשנה תורה – היד החזקה

(א) כל המצוות שניתנו לו למשה בסיני – בפירושן ניתנו, שנאמר (שמות כד יב): "ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה" – "תורה" זו תורה שבכתב, ו"מצוה" זו פירושה, וצונו לעשות התורה על פי המצוה. ומצוה זו היא הנקראת "תורה שבעל פה."

(ב) כל התורה כתבה משה רבינו קודם שימות בכתב ידו, ונתן ספר לכל שבט ושבט, וספר אחד נתנהו בארון לעד, שנאמר (דברים לא כו): (לקח את ספר התורה הזה, ושמנתם אותו מצד ארון ברית יי אלהיכם, והיה שם בר לעד."

(ג) והמצוה שהיא פירוש התורה לא כתבה. אלא צוה בה לזקנים וליהושע ולשאר כל ישראל, שנאמר (דברים יג א): "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם, אותו תשמרו לעשות, לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו". ומפני זה נקראת "תורה שבעל פה."

רמב"ם – הקדמה למשנה

דע כי כל מצווה שנתן הקדוש ברוך הוא למשה רבינו עליו השלום ניתנה לו בפירושה, היה אומר לו המצווה ואחר כך אומר לו פירושה ועניינה, וכל מה שהוא כולל ספר התורה.

וענין לימודו לישראל היה כפי שאומר (עירובין נד ב)

היה משה נכנס באוהלו.

ונכנס אליו בתחילה אהרן, ומשה היה אומר לו המצווה הנתונה לו פעם אחת ולימדהו פירושה, ויסתלק אהרן ויחזור לימין משה רבינו.

ונכנס אחריו אלעזר ואיתמר בניו, והיה משה אומר להם מה שאמר לאהרן ויסתלקו, וישב האחד לשמאל משה רבינו והשני לימין אהרן.

ואחרי כן יבאו שבעים זקנים וילמדם משה כמו שלמד לאהרן ובניו.

ואחרי כן יבאו ההמון וכל מבקש ה', וישם לפנייהם המצווה ההיא, עד ישמעו הכל מפיו.

נמצא אהרן שומע המצווה ההיא מפי משה ארבעה פעמים, ובניו שלוש פעמים, והזקנים שני פעמים, ושאר העם פעם אחת.

ויסתלק משה.

וחזר אהרן לפרש המצווה ההיא אשר למד ששמע מפי משה ארבע פעמים כמו שאמרנו על כל הנמצאים.

ויסתלק אהרן מאתם, אחרי ששמעו בניו המצווה ארבע פעמים, שלוש מפי משה ואחד מפי אהרן.

וחוזרין אלעזר ואיתמר אחרי שנסתלק אהרן ללמד המצווה ההיא לכל העם הנמצאים; ונסתלקו מלמדם.

ונמצאו שבעים הזקנים שומעים המצווה ארבעה פעמים, שתיים מפי משה ואחת מפי אהרן ואחת מפי אלעזר ואיתמר.

וחוזרים הזקנים גם הם אחר כן להורות המצווה להמון פעם אחת.

נמצאו כל הקהל שומעים המצווה ההיא ארבעה פעמים, פעם מפי משה ופעם מפי אהרן ושלישית מפי בניו ורביעית מפי הזקנים.

ואחר היו כל העם הולכים ללמוד איש לאחיו מה ששמעו מפי משה, וכותבים המצווה ההוא במגילות.

וישוטטו השרים על כל ישראל ללמוד ולהגות עד שידעו בגירסא המצווה ההיא וירגילו לקרותה. ואחר כן ילמדום פירוש המצווה ההיא הנתונה מאת השם, והפירוש ההוא היה כולל עניינים. והיו כותבים המצווה ולומדים על פה הקבלה.

וכן אמרו רבותינו ז"ל (בריייתא) (בת"כ) וידבר ה' אל משה בהר סיני מה תלמוד לומר בהר סיני והלא כל התורה כולה נאמרה מסיני, אלא לומר לך מה שמיטה נאמרה בכלליה ובפרטיה ודקדוקיה מסיני, אף כל המצוות כלליהן ופרטיהן ודקדוקיהן מסיני.

שמות פרק כד – ז : רש"י

ויקח ספר הברית, ויקרא באזני העם; ויאמרו, כל אשר-דבר ה' נעשה ונשמע.

"ספר הברית - מבראשית ועד מתן תורה ומצות שנצטוו

במרה

שמות פרק כד - יב: רש"י

ויאמר ה' אל-משה, עלה אלי הכרה--והיה-שם; ואתנה לך את-לחת האבן, והתורה והמצוה, אשר כתבתי, להורותם.

"ויאמר ה' אל משה - "לאחר מ"ת

"עלה אלי ההרה והיה שם - "מ' יום

"את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם - "

כל שש מאות ושלש עשרה מצות בכלל עשרת הדברות הן ורבינו סעדיה פירש באזהרות שיסד לכל דבור ודבור מצות התלויות בו.

אור החיים הקדוש - במדבר לג' -ב':

ונראה שהכתוב נתכוון להודיענו סדר כתיבת המסעות שלא נכתבו ביום אחד אלא על זה הסדר שהתחיל משה לכתוב בפנקסו במצות המלך מיום שיצאו ממצרים על זה הדרך יום שיצאו ממצרים כתב פסוק ויסעו בני ישראל מרעמסס וגו' ב' כתובים הבאים כאחד הכתובים לפנינו עד תיבת שפטים, וכשחנו בסוכות כתב פסוק ויסעו וגו' ויחנו בסוכות, וכשנסעו מסוכות כתב ויסעו מסוכות, וכשחנו באיתם כתב ויחנו באיתם, וכן על זה הדרך היה כותב כל מסע בזמנו עד שהגיעו לערבות מואב, ואחר כך אמר ה' אליו שיסדרם בתורה כדרך שהיו כתובים אצלו, והוא מה שאמר הכתוב ויכתוב משה את מוצאיהם פירוש יום שיצאו ממצרים והם ב' הכתובים מויעו מרעמסס עד תיבת שפטים, ואומרו למסעיהם פירוש לסדר כל מסעיהם שנסעו מיום צאתם ממצרים עד סוף המסעות, ואומרו על פי ה' לומר שמכתב הראשון עצמו היה על פי ה' הוא אמר אליו שיהיה כותב והולך, ואומרו ואלה מסעיהם וגו' פירוש אלה הם המסעות האמורים שכתב משה למוצאיהם כל אחד בזמנו ובמקומו וזה העתקה:

הרב רוזן זצ"ל: זאת הברכה לד - ה

"וימת שם משה עבד-יהוה..."

בגמרא בבבא בתרא דף ט' ע"א:

"תניא: וימת שם משה עבד ה' - אפשר משה מת, ומתחת דף ט' ע"א, וכתב 'וימת שם משה?' אלא עד כאן כתב משה, מכאן ואילך כתב יהושע, דברי רבי יהודה. ואמרי לה רבי נחמיה. אמר לו רבי שמעון: אפשר ספר תורה חסר אות אחת וכתיב(דברים לא כו) "לקח את ספר התורה הזה?" אלא עד כאן הקב"ה אומר ומשה אומר וכתב, מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע. "שלא היה אומר אחריו, מרוב צערו" רש"י

והקשה הגר"א זצ"ל (פנינים משולחן הגר"א) איך תירץ רבי שמעון את הקושיה: "אפשר משה חי וכתב 'וימת שם משה?'" הרי כמו שלא אמר משה בחייו 'וימת שם משה', כי זה שקר, כך חלילה לו לכתוב את זה!

איך אמר רבי יהודה: ש"מכאן ואילך כתב יהושע", וכי יתכן שאפילו אות אחת ב"תורת משה" תיכתב שלא על ידו?

2

התורה:

ותירץ על פי שאלה נוספת: ג] מה מקשה הגמרא על שמות הפסוקים האחרונים שבתורה, היאך נכתבו כשמשה רבינו עדיין היה חי, הלא התורה כולה קדמה לעולם, אם כן איך נכתבו בה בריאת העולם ודור המבול ודור הפלגה ויציאת מצרים וכדומה, קודם שהתרחשו? אלא [תירוץ שאלה ג] שיש הבדל בין התורה הגלויה, כפי שהיא כתובה בדינו, לבין צירופי סודותיה.

שלפני שנברא העולם, היתה התורה אצלו אצל הקב"ה [ויאמרו אצלו אָמוֹן] [משלי ח לו] [אָמוֹן - ענין גידול הילד וההתעסקות בו] [מצודת ציון] [וראה בראשית רבה פר' א ס"א א], וכל התורה כולה שמותיו של הקב"ה, על פי צירופים וסודות נעלמים, ולא היתה נקראת כמו עתה.

אך אחר שברא השם יתברך את העולם, ורצה לתת את התורה לישראל, עם מצוותיה שצריכות להיעשות בגבולי מקום וזמן, כתב את התורה בחילוק תיבותיה ואותיותיה, כפי שהיא כתובה בדינו, בצורה גלויה ומפורשת.

[ועוד יש בדינו קבלה של אמת, כי כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה, שהתיבות מתחלקות לשמות בענין אחד. כאילו תחשוב על דרך משל, כי פסוק 'בראשית' יתחלק לתיבות אחרות, כגון: 'בראשית יתברא אלהים'. וכל התורה כן, מלבד צירופיהן וגימטריאותיהם של שמות... ונראה שהתורה הכתובה באש שחורה על גבי אש לבנה [וראה אורות התורה פר' ד ס"ג א, והערת הרב צבי יחודה זצ"ל - 33], בענין הזה שהזכרנו היה, שהיתה הכתיבה רצופה בלי הפסק תיבות, והיה אפשר בקריאתה שתיקרא על דרך השמות, ותקרא על דרך קריאתו בענין התורה והמצוה, וניתנה למשה רבינו על דרך קריאת המצוות, ונמסר לו על פה קריאתה בשמות" [הקדמת הרמב"ן לתורה].

ובזה מתורצות גם השאלות הראשונות [א-ב]: באמת משה רבינו כתב את כל התורה, ולא חיסר אפילו אות אחת. אלא שאת שמות הפסוקים האחרונים לא היה יכול לכתוב כפי הנגלה אלא "בדמע", מלשון "מְלַאֲתָךְ וְדַמְעָךְ" [שמות כב כח], בערבוב וצירופי אותיות שמותיו של הקב"ה, תיבות אחרות על פי סודות התורה, בלי שאפשר היה לקרוא 'וימת שם משה'.

ויהושע כתב את אותם שמות פסוקים, כפי הנגלה, כמו שזה לפנינו. נמצא ששתי הדיעות לא נחלקו, ואילו ואלו דברי אלהים חיים ועירובין

דף יג ע"א, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ובנא מציעא דף יא ע"א. כי שמות הפסוקים נכתבו על ידי שניהם: על ידי משה - הנסתר והסוד, כדעת רבי שמעון, ש"משה כותב בדמע". ועל ידי יהושע - הנגלה והמפורש, כאשר היא כתובה בדינו, כדעת רבי יהודה, ש"מכאן ואילך כתב יהושע".